

Серія «Усі уроки»
Заснована 2010 року

В. В. Паращич

Усі уроки
і СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
6 клас. I семестр

Харків
«Видавнича група “Основа”»
2014

УДК 37.016
ББК 74.26
П18

Серія «Усі уроки»
Заснована 2010 року

Паращич В. В.
П18 Усі уроки світової літератури. 6 клас. I семестр : [Текст] /
В. В. Паращич. — Х. : Вид. група «Основа», 2014. —
251, [5] с. : схеми, табл., іл., CD. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-2134-2.

Посібник складено згідно з новою програмою Мінісвіти. Орієнтовні календарне планування та плани-конспекти уроків для викладання світової літератури у 6-х класах шкіл з українською мовою навчання (I семестр) розроблені з урахуванням новітніх педметодик і містять увесь матеріал, що є необхідним для проведення уроку світової літератури на найвищому рівні. Творчий учитель може доповнити запропоновані у цьому виданні форми й методи роботи власними напрацюваннями, зважаючи на рівень навчальних досягнень учнів конкретного класу.

Компакт-диск містить усі тексти художніх творів зі світової літератури за програмою для 6-го класу.

Для вчителів світової літератури загальноосвітніх навчальних закладів і студентів відповідного фаху педагогічних навчальних закладів.

УДК 37.016
ББК 74.26

ISBN 978-617-00-2134-2

© Паращич В. В., 2013
© ТОВ «Видавничка група «Основа», 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	9
ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ	10
ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ	16
Тематичний блок № 1. «Вступ. Міфи народів світу»	16
Урок 1. «Що є мистецтво? Це могутній голос народу, що лунає з уст обраних умільців» (<i>П. Загребельний</i>) Література як вид мистецтва. Художній образ	16
Урок 2. Золотий фонд пам'яті людства Міфи народів світу. Поняття про міф. Основні тематичні групи міфів. Відображення єдності людини й природи в міфах різних народів	23
Урок 3. «Глибоке проникнення в культуру минулого й культури інших народів зближає час і країни» (<i>Д. Ліхачов</i>) Грецькі міфи. Міф про Прометея. Міфи про Геракла	30
Урок 4. «Люди — смертні боги, а боги — безсмертні люди» (<i>Геракліт</i>) Грецькі міфи. «Дедал і Ікар»: уславлення винахідливості людського розуму в міфі про Дедала. «Нарцис»	40

- Урок 5. «Неможливо переоцінити значення грецької міфології для світової культури...» (О. Білецький)
Грецькі міфи. «Орфей і Еврідіка», «Пігмаліон і Галатея», «Деметра і Персефона» 48
- Урок 6. «Завжди на світі зневажалось зло...» (Каані)
Індійські міфи. «Творення», «Про створення ночі», «Про потоп», «Про золоті часи» 55
- Урок 7. У краю пірамід
Єгипетські міфи. «Ра та Апоп», «Міф про те, як Тefнут покинула Єгипет» 62
- Тематичний блок № 2. «Мудрість байки» 70**
- Урок 8. «Здається, байка просто бреше. // А справді — мудру правду чеше» (Л. Глібов)
Байка як літературний жанр, її характерні ознаки, особливості художньої будови, повчальний зміст . . . 70
- Урок 9. «В Езопа вчіться, добрі люди! // Для того байка коле під ребро, // Щоб виправлять людські заблуди // І похвалять красу й добро» (Федр; переспів М. Годованця)
Езоп. Байки «Лисиця і виноград», «Вовк і Ягня», «Крук і лисиця», «Мурашки й Цикада». Поєднання конкретного і загального в байках Езопа. Утілення людських якостей (працелюбності, розуму, хитрості, дурості, жорстокості, лінощів та ін.) в алегоричних образах. Мораль байок Езопа 75
- Урок 10. «Сміючись, говорити правду» (античний афоризм)
Іван Андрійович Крилов. Байки «Квартет», «Бабка й Муравель», «Вовк і Ягня». Моральні проблеми в байках І. А. Крилова. Яскравість алегоричних образів 82
- Урок 11. «Художник-автор бере на себе тільки частину роботи. Решту має доповнити своєю уявою художник-читач» (С. Маршак)
Мудрість байки 94

Урок 12. Знаю, умію, можу!

Контрольна робота № 1 за тематичними блоками
«Вступ. Міфи народів світу», «Мудрість байки» 101

**Тематичний блок № 3. «Пригоди і фантастика:
творчість Жуль Верна, Р. Л. Стівенсона» 104**

Урок 13. «Ніхто на світі не прожив без мрії...» (*Леся Українка*)

Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан».
Тема духовного випробування людини в романі
Ж. Верна 104

Урок 14. «Фантазія — це природна сила людини»

(*Ф. Достоевський*)
Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан».
Сюжет твору 111

Урок 15. «Ж. Верн тому назавжди залишився з нами, що він вірив у майбутнє людства» (*П. Гаммара*)

Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан».
Образ Діка Сенда, моральні якості героя,
його мужність і людяність 118

Урок 16. «Справжні якості людини виявляються лише тоді, коли приходить час виявити їх, довести справами» (*Л. Фейєрбах*)

Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан».
Дік Сенд і його друзі 125

Урок 17. «Людина пізнає себе, долаючи перешкоди»

(*А. де Сент-Екзюпері*)
Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан».
Дік Сенд і Негоро 131

Урок 18. «Те, що принижує, — пронизує» (*Л. Костенко*)

Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан».
Проблема рабства в романі 135

- Урок 19. «Праця — це моя життєва функція. Коли я не працюю, я не відчуваю в собі життя» (*Ж. Верн*)
 Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан».
 Реальність та наукові передбачення.
 Композиція твору 140
- Урок 20. Велична та грізна стихія!
 Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан».
 Описи природи 145
- Урок 21. «Кличуть нас у мандри океани, // Бухту спокою облизує прибія» (*В. Симоненко*)
Розвиток мовлення. Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Художня майстерність автора 150
- Урок 22. «Світ — корабель, розум — вітрило, думка — кермо» (*турецьке прислів'я*)
Розвиток мовлення. Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Основні думки твору 157
- Урок 23. «Світ нудний лише для нудних людей» (*Р. Л. Стівенсон*)
 Роберт Льюїс Стівенсон «Острів скарбів».
 Моральні цінності 161
- Урок 24. Це мені під силу!
Контрольна робота № 2 за тематичним блоком
 «Пригоди і фантастика: творчість Жуля Верна, Р. Л. Стівенсона» 171
- Тематичний блок № 4. «Пригоди і фантастика: творчість Ч. Діккенса, М. Гоголя» 175**
- Урок 25. «Довершені оптимісти, одним з яких був Діккенс, не приймають світ, не захоплюються світом — вони в нього закохані» (*Г. К. Честертон*)
 Чарльз Діккенс «Різдвяна пісня в прозі». Сюжет і композиція повісті 175

- Урок 26. «Є темні сили на землі, але тим яскравішим здається світло» (*Ч. Діккенс*)
Чарльз Діккенс. «Різдвяна пісня в прозі».
Подорож Скруджа в часі й просторі 190
- Урок 27. «Не гроші роблять людину щасливою, а людяність» (*Ч. Діккенс*)
Чарльз Діккенс «Різдвяна пісня в прозі».
Динаміка образу Скруджа, причини його духовного переродження 199
- Урок 28. «Людина живе справжнім життям, якщо щаслива чужим щастям» (*Й. В. Гете*)
Чарльз Діккенс «Різдвяна пісня в прозі».
Значення образу Різдва у творі. Елементи фольклору (казки, пісні) 205
- Урок 29. «Перед Гоголем треба схилитися, як перед людиною, що обдарована найглибшим розумом і найніжнішою любов'ю до людей» (*Т. Шевченко*)
Микола Васильович Гоголь «Ніч перед Різдвом» . . . 213
- Урок 30. «Любов Гоголя до світла, до життя, до людини однаково близька й зрозуміла і французам, і неграм, і норвежцям та іншим народам» (*Ф. Жоліо-Кюрі*)
Микола Васильович Гоголь «Ніч перед Різдвом».
Сюжет. Народні традиції та звичаї у творі 224
- Урок 31. «Гоголь оволодів моєю душею. Його “Вечори на хуторі поблизу Диканьки” немов зачарували мене» (*О. Довженко*)
Микола Васильович Гоголь «Ніч перед Різдвом».
Сюжет. Тема кохання. Образи Оксани і Вакули . . . 231
- Урок 32. «Воістину весела книга!.. Ось справжні веселощі, щирі, невимушені, без манірності, без бундючності. А подекуди яка поезія!» (*О. Пушкін*)
Микола Васильович Гоголь «Ніч перед Різдвом».
Роль фантастики в повісті. Елементи фольклору (традиційні образи — відьма, чорт, місяць та ін.; різдвяні символи; елементи казки) 238

Урок 33. В гостях у чарівника

Позакласне читання. Дж. К. Роулінг — авторка
книг про маленького чарівника Гаррі Поттера.
«Гаррі Поттер і філософський камінь» 244

Урок 34. Презентую свої знання та вміння!

Контрольна робота № 3 за тематичним блоком
«Пригоди і фантастика: творчість Ч. Дікенса,
М. Гоголя». 248

ЛІТЕРАТУРА 252

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ 253

ПЕРЕДМОВА

ШАНОВНИЙ КОЛЕГО!

Перед Вами — результат напруженої праці, творчих доробок та досвіду практичної роботи вчителя з багаторічним стажем: посібник для вчителя щодо викладання світової літератури у 6-му класі за новою, 2013 року, програмою. Ґрунтується він на оновленій концепції та новітніх підходах до вивчення світової літератури — розглядати художні твори не окремо, а в широкому мистецькому контексті («Література і культура», далі — *ЛК*), з елементами компаративістики («Елементи компаративістики», далі — *ЕК*), зі з'ясуванням українських зв'язків у світовому літературному процесі («Україна і світ», далі — *УС*), спираючись на словникову роботу («Теорія літератури», далі — *ТЛ*). Щиро сподіваюся, що цей методичний посібник допоможе Вам якісніше та швидше підготуватися до уроку світової літератури в 6-му класі, сприятиме пошуку Вами нових творчих підходів до проведення уроку на якісно новому рівні.

Видання «Усі уроки світової літератури. 6 клас» містить розробки як традиційних, так і нетрадиційних уроків, чимало нових інтерактивних методів і прийомів, що сприятимуть активній співпраці учня та вчителя. Багато уваги приділяється роботі з текстом, спостереженню над художнім твором та висловленню думок і вражень, проблемним питанням. Пропонується низка видів робіт аналітичного характеру — складання порівняльних таблиць, анкет-характеристик, логічних ланцюжків тощо.

Розроблено шість тематичних контрольних робіт у двох варіантах, відповідну до програми кількість бесід із позакласного читання, уроків розвитку зв'язного мовлення.

Художні твори, запропоновані новою програмою зі світової літератури, містять величезний виховний потенціал, і в цих планах-конспектах звертається на це особлива увага, подаються відповідні завдання: міні-диспути, інтерактивні вправи «Мікрофон», «Займи позицію» та ін.

Бажаю творчих успіхів і натхнення, гарних учнів, наснаги, сил і здоров'я!

З повагою, автор

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

Світова література. 6-й клас. I семестр
(усього — 34 години; текстуальне вивчення творів — 28 годин;
розвиток мовлення — 2 години;
позакласне читання — 2 години; резервний час — 2 години)

№ з/п	Дата проведення уроку	Тема уроку	Епіграф уроку (художня назва уроку)	Примітка
Тематичний блок № 1 «Вступ. Міфи народів світу»				
1		Література як вид мистецтва. Художній образ	«Що є мистецтво? Це могутній голос народу, що лунає з уст обраних умільців» (П. Загребельний)	
2		Міфи народів світу. Поняття про міф. Основні тематичні групи міфів. Відображення єдності людини й природи в міфах різних народів	Золотий фонд пам'яті людства	
3		Грецькі міфи. Міф про Прометея. Міфи про Геракла	«Глибоке проникнення в культуру минулого й культури інших народів зближує час і країни» (Д. Ліхачов)	
4		Грецькі міфи. «Дедал і Ікар»: уславлення винахідливості людського розуму в міфі про Дедала. «Нарцис»	«Люди — смертні боги, а боги — безсмертні люди» (Геракліт)	
5		Грецькі міфи. «Орфей і Еврідіка», «Пігмаліон і Галатея», «Деметра і Персефона»	«Неможливо переоцінити значення грецької міфології для світової культури...» (О. Білецький)	

№ з/п	Дата проведення уроку	Тема уроку	Епіграф уроку (художня назва уроку)	Примітка
6		Індійські міфи. «Творення», «Про створення ночі», «Про потоп», «Про золоті часи»	«Завжди на світі зневажалось зло...» (<i>Каані</i>)	
7		Єгипетські міфи. «Ра та Апоп», «Міф про те, як Тефнут покинула Єгипет»	У краю пірамід	
Тематичний блок № 2 «Мудрість байки»				
8		Байка як літературний жанр, її характерні ознаки, особливості художньої будови, повчальний зміст	«Здається, байка просто бреше. // А справді — мудру правду чеше» (<i>Л. Глібов</i>)	
9		Езоп. Байки «Лисиця і виноград», «Вовк і Ягня», «Крук і лисиця», «Мурашки й Цикада». Поєднання конкретного і загального в байках Езопа. Утілення людських якостей (працелюбності, розуму, хитрості, дурості, жорстокості, лінощів та ін.) в алегоричних образах. Мораль байок Езопа	«В Езопа вчиться, добрі люди! // Для того байка коле під ребро, // Щоб виправлять людські заблуди // І похвалять красу й добро» (<i>Федр; переспів М. Годованця</i>)	
10		Іван Андрійович Крилов. Байки «Квартет», «Бабка й Муравель», «Вовк і Ягня». Моральні проблеми в байках І. А. Крилова. Яскравість алегоричних образів	«Сміючись, говорити правду» (<i>античний афоризм</i>)	

№ з/п	Дата проведення уроку	Тема уроку	Епіграф уроку (художня назва уроку)	Примітка
11		Мудрість байки ¹	«Художник-автор бере на себе тільки частину роботи. Решту має доповнити своєю уявою художник-читач» (С. Маршак)	
12		Контрольна робота № 1 за тематичними блоками «Вступ. Міфи народів світу», «Мудрість байки»	Знаю, умію, можу!	
Тематичний блок № 3 «Пригоди і фантастика: творчість Жуль Верна, Р. Л. Стівенсона»				
13		Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Тема духовного випробування людини в романі Ж. Верна	«Ніхто на світі не прожив без мрії...» (<i>Леся Українка</i>)	
14		Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Сюжет твору	«Фантазія — це природна сила людини» (<i>Ф. Достоевський</i>)	
15		Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Образ Діка Сенда, моральні якості героя, його мужність і людяність	«Ж. Верн тому назавжди залишився з нами, що він вірив у майбутнє людства» (<i>П. Гаммара</i>)	
16		Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Дік Сенд і його друзі	«Справжні якості людини виявляються лише тоді, коли приходить час виявити їх, довести справами» (<i>Л. Фейєрбах</i>)	
17		Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Дік Сенд і Негоро	«Людина пізнає себе, долаючи перешкоди» (<i>А. де Сент-Екзюпері</i>)	

¹ Презентація творчого проекту (за рахунок уроку позакласного читання).

№ з/п	Дата проведення уроку	Тема уроку	Епіграф уроку (художня назва уроку)	Примітка
18		Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Проблема рабства в романі	«Те, що принижує, — пронизує» (Л. Костенко)	
19		Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Реальність та наукові передбачення. Композиція твору	«Праця — це моя життєва функція. Коли я не працюю, я не відчуваю в собі життя» (Ж. Верн)	
20		Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Описи природи	Велична та грізна стихія!	
21		<i>Розвиток мовлення.</i> Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Художня майстерність автора	«Кличуть нас у мандри океани, // Бухту спокою облизує прибій» (В. Симоненко)	
22		<i>Розвиток мовлення.</i> Жуль Верн «П'ятнадцятилітній капітан». Основні думки твору	«Світ — корабель, розум — вітрило, думка — кермо» (турецьке прислів'я)	
23		Роберт Льюїс Стівенсон «Острів скарбів». Моральні цінності	«Світ нудний лише для нудних людей» (Р. Л. Стівенсон)	
24		<i>Контрольна робота № 2</i> за тематичним блоком «Пригоди і фантастика: творчість Жуля Верна, Р. Л. Стівенсона»	Це мені під силу!	
Тематичний блок № 4 «Пригоди і фантастика: творчість Ч. Діккенса, М. Гоголя»				
25		Чарльз Діккенс «Різдвяна пісня в прозі». Сюжет і композиція повісті	«Довершені оптимісти, одним з яких був Діккенс, не приймають світ, не захоплюються світом — вони в нього закохані» (Г. К. Честертон)	

№ з/п	Дата проведення уроку	Тема уроку	Епіграф уроку (художня назва уроку)	Примітка
26		Чарльз Діккенс «Різдвяна пісня в прозі». Подорож Скруджа в часі й просторі	«Є темні сили на землі, але тим яскравішим здається світло» (Ч. Діккенс)	
27		Чарльз Діккенс «Різдвяна пісня в прозі». Динаміка образу Скруджа, причини його духовного переродження	«Не гроші роблять людину щасливою, а людяність» (Ч. Діккенс)	
28		Чарльз Діккенс «Різдвяна пісня в прозі». Значення образу Різдва у творі. Елементи фольклору (казки, пісні)	«Людина живе справжнім життям, якщо щаслива чужим щастям» (Й. В. Гете)	
29		Микола Васильович Гоголь «Ніч перед Різдвом»	«Перед Гоголем треба схилитися, як перед людиною, що обдарована найглибшим розумом і найніжнішою любов'ю до людей» (Т. Шевченко)	
30		Микола Васильович Гоголь «Ніч перед Різдвом». Сюжет. Народні традиції та звичаї у творі	«Любов Гоголя до світла, до життя, до людини однаково близька й зрозуміла і французам, і неграм, і норвежцям та іншим народам» (Ф. Жоліо-Кюрі)	
31		Микола Васильович Гоголь «Ніч перед Різдвом». Сюжет. Тема кохання. Образи Оксани і Вакули	«Гоголь оволодів моєю душею. Його "Вечори на хуторі біля Диканьки" немов зачарували мене» (О. Довженко)	

№ з/п	Дата проведення уроку	Тема уроку	Епіграф уроку (художня назва уроку)	Примітка
32		Микола Васильович Гоголь «Ніч перед Різдвом». Роль фантастики в повісті. Елементи фольклору (традиційні образи — відьма, чорт, місяць та ін.; різдвяні символи; елементи казки)	«Воістину весела книга!.. Ось справжні веселощі, щирі, невимушені, без манірності, без бундючності. А подекуди яка поезія!» (О. Пушкін)	
33		<i>Позакласне читання.</i> Дж. К. Роулінг — авторка книг про маленького чарівника Гаррі Поттера. «Гаррі Поттер і філософський камінь»	В гостях у чарівника	
34		<i>Контрольна робота № 3</i> за тематичним блоком «Пригоди і фантастика: творчість Ч. Діккенса, М. Гоголя»	Презентую свої знання та вміння!	

ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК № 1 «ВСТУП. МІФИ НАРОДІВ СВІТУ»

УРОК 1

«ЩО Є МИСТЕЦТВО? ЦЕ МОГУТНІЙ ГОЛОС НАРОДУ, ЩО ЛУНАЄ З УСТ ОБРАНИХ УМІЛЬЦІВ» (П. ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ)

Тема. Література як вид мистецтва. Художній образ

Мета:

- **навчальна:** дати поняття про своєрідність літератури в системі видів мистецтва, її характерні риси, про художній образ та його різновиди;
- **розвивальна:** розвивати образне та логічне мислення, уміння наводити приклади щодо характеристики видів мистецтва, пояснювати специфіку художньої літератури, художніх образів; розвивати навички змістовного й послідовного викладу власних думок;
- **виховна:** виховувати прагнення до духовного збагачення, розширення кругозору, естетичний смак.

Теорія літератури: художній образ, традиційний образ, вічний образ.

Обладнання: ілюстрації до тем «Види мистецтва», «Вічні образи».

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Учитель. Уявімо гарний сонячний ранок. Ми прокинулися, підійшли до вікна та прочинили його. В обличчя майнув свіжий вітерець. Звідки він прилетів? Де побував перед цим, із яких країв приніс привіт? Можна лише по-доброму позаздрити йому, адже він так багато бачив і чув, мандруючи світом.

Наш навчальний предмет «світова література» — теж вісточка від усіх народів різних часів, частинка їхньої культури,

національного характеру і... часточка їхньої любові до своєї землі, людей, звичаїв та традицій пращурів.

Розпочинаючи вивчення світової літератури, ми маємо твердо пам'ятати, що його основою є насамперед читання художнього тексту. І цього не замінить жоден переказ, аналіз чи коментар, адже читання — це співпраця автора, перекладача та читача, це первинне, а не пропущене через чиєсь бачення сприйняття, безпосереднє спілкування з героями книги, роздуми над їхніми діями, вчинками, долями.

III. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

1. Евристична бесіда

- ▼ Які види мистецтва, крім літератури, ви ще знаєте? Наведіть конкретні приклади.
- ▼ Яке місце посідає художня література поміж інших видів мистецтва?
- ▼ Які твори світової літератури, вивчені у 5-му класі, ви запам'ятали? яких героїв? чому?
- ▼ Що нового ви прочитали за літо? Поділіться своїми враженнями.
- ▼ Що, на ваш погляд, зробило б уроки світової літератури цікавішими, повчальнішими, допомогло би підготувати до розв'язання проблем у дорослому житті?
- ▼ Чи подорослішали ви за літо як читачі (чи змінилося коло ваших читацьких інтересів, тематика книг, жанри: наприклад, ви перейшли від казок до читання наукової фантастики, детективів, від коротеньких оповідань — до повістей, романів і т. ін.)?

2. Вікторина за прочитаними в 5-му класі творами

- ▼ У кого з героїв трапилася неприємність — він потрапив у дідку з фарбою? Спочатку це його врятувало, а потім згубило. (*Фарбований шакал Чандарава*)
- ▼ У якій країні жили відважні хлопчики Іссумбосі та Момотаро? (*В Японії*)
- ▼ Який чарівний предмет оживляв у китайській казці усе, що зображував? (*Пензлик Маляна*)
- ▼ Хто прославився як відважний моряк, який, незважаючи на страшні пригоди, знову й знову вирушав у подорож? (*Синдбад-Мореплавець*)
- ▼ Чий це портрет: стара бабуся з великими зубами, що трясє подушки й перини? (*Пані Метелиця з однойменної казки братів Грімм*)

- ▼ У цій казці четверо друзів по нещастю об'єдналися й створили дружний музичний колектив, якого злякалися навіть розбійники. («*Бременські музиканти*»)
- ▼ У назві цієї російської казки є «щасливе число». («*Казка про мертву царівну і сімох богатирів*» О. С. Пушкіна)
- ▼ «Природне» та «штучне» протиставляється в казці Г. К. Андерсена... («*Соловей*»)
- ▼ У якій казці відбувалося перетворення матері головного героя від небесного світила (тіла) до жебрачки, а потім до королеви? («*Хлопчик-зірка*» О. Уайльда)
- ▼ Хто з цих авторів творів про природу не писав віршів, не був поетом: Дж. Кітс, Е. Сетон-Томпсон, Й. В. Гете, Г. Гейне? («*Е. Сетон-Томпсон*»)
- ▼ Героєм якого твору є Чеширський кіт, чим він відомий? («*Аліса в Країні див*» Л. Керролла; *увесь час посміхався*)
- ▼ Назвіть ім'я одного із сучасних популярних у світі дитячих письменників (із вивчених у 5-му класі). (Р. Дал, Т. Янссон, П. Маар)

Методична порада. Вікторину можна провести письмово, оцінити за допомогою взаємоперевірки, виставити для початку лише гарні оцінки.

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Інтерактивна вправа «Сонечко» (або «Мозковий штурм»)

Учитель. Оскільки сьогодні ми говоримо про літературу як вид мистецтва, то спробуймо визначити її ознаки за допомогою інтерактивної вправи «Сонечко» (або «Мозковий штурм»).

2. Робота з підручником. Опрацювання вступної статті, відповіді на запитання, виконання завдань (вибірково)

3. Заведення зошитів, ознайомлення з вимогами щодо їхнього ведення, запис теми уроку

4. (ТЛ) Робота зі словником літературознавчих термінів

Учитель. У художньому творі все важливе — яка тема, на чому ґрунтується конфлікт, як він побудований, які художні засоби використовуються. Але все це заради того, щоб створити повноцінні, переконливі, цікаві художні образи, що втілюють певні ідеї, погляди, переконання автора. Це можуть бути образи героїв, різних персонажів, навіть узагальнені образи рідного краю, природи і т. ін.

Аристотель у «Поетиці» писав: «Мистецтво є наслідуванням і художнім відтворенням не лише того, що є, і того, що було, але однаковою мірою й того, що може бути з вірогідністю або ж із необхідністю».

Художній образ — створена засобами мови узагальнена картина реальної дійсності або переживань митця у формі конкретного, життєво повного явища. Бувають образи події, людини (дійової особи, персонажа, героя), явища, тварини, предмета, образи-символи, словесні образи (художні засоби, тропи).

Різновидами художніх образів є традиційний образ та вічний образ.

Традиційний образ — це образ, який постійно зустрічається у фольклорі, уособлюючи якісь певні риси характеру, якості, типові для життя ситуації (зло, добро, працьовитість, безвольність;

фантастичні, ворожі до людей сили; мужність, героїзм, кмітливість у боротьбі з ворогами; захист, визволення рідних із біди і т. ін.)

5. Евристична бесіда

- ▼ Пригадаймо традиційні образи, які ви зустрічали в казках різних народів. (*Зла мачуха, добра падчерка, безвільний цар, король, чоловік, дід; герой, який бореться з чудовиськами, виручає наречену; парубок, якого всі вважали за не дуже розумного, а насправді він виявляється добрим, кмітливим, йому в усьому таланить, він долає всі труднощі й здобуває своє щастя; злі велетні або карлики, фантастичні чудовиська і т. ін.*)

Вічний образ — художній образ, що, виникнувши в конкретних історичних умовах, набуває настільки очевидної загальнолюдської значущості, що згодом знову і знову виникає у творчості письменників різних епох і народів.

- ▼ Образи яких героїв із прочитаних творів, на вашу думку, належать до вічних образів? Свою думку обґрунтуйте. (*Тома Соєра — хлопчика-бешкетника, непослуха, який, однак, має благородне серце, здатен на сміливі, відважні вчинки заради інших; Полліанна — невинувата оптимістка, яка прагне все і всіх навколо змінити на краще, та ін.*)

6. (ЕК, УС) Порівняльна робота

Учитель. (ЕК) Порівняймо образ Тома Соєра в різних видах мистецтва — у літературі, скульптурі та кіно.

Образ Тома Соєра в різних видах мистецтва (у літературі, скульптурі та кінематографі)

Література	Скульптура	Кіномистецтво
Не подається індивідуальний детальний портрет, тому ми можемо уявляти цього хлопчика по-різному; характер зображується в розв'язку, різнопланово, у вчинках, діях, за допомогою ставлення до нього та висловлювань про нього інших героїв	Зображується конкретна особа з індивідуальними рисами обличчя, одягу; фіксується лише один момент із життя героя, обставини, в яких він знаходиться, оточення	Подається конкретний індивідуальний образ, який асоціюється з образом артиста, передаються тільки основні події, внутрішній світ можна оцінити з діалогів (мало монологів, власних роздумів героя й автора, бо це неприпустимо для кіно, тому що сповільнює дію). Твір насичений, динамічний, тримається інтрига, інколи є відступи від авторського тексту

Ілюстрація до книги

Скульптурний пам'ятник Тому Сойєру і Гекльберрі Фінну в США

Кадр із кінофільму «Пригоди Тома Сойєра і Гекльберрі Фінна»
(1981, реж. С. Говорухін)

(УС) В американського Тома Сойєра є український друг — Федько-халамидник із однойменного оповідання В. Винниченка. Це — вічні образи.

Традиційні образи українського й зарубіжного фольклору теж мають багато спільних рис. Це і мачухи, рідні дочки та нерідні, і маленькі, але сильні герої, що перемагають зло, визволяють рідних із біди, і різні чарівники, і багато інших.

▼ Складіть пари героїв світової та української літератур.

Світова література і фольклор
Падчерка, рідна донька
Іссумбосі
Мумі-троль
Чандарава
Онї
Бременські музиканти

Українська література і фольклор
Хуха-Моховинка
Змій
Котик і півник
Бабина дочка і дідова дочка
Котигорошко
Фарбований лис

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

1. Складання усного твору «Значення художньої літератури, мистецтва для становлення особистості, життя людства»

2. Коментування вислову: «Ви думаєте, що ви оцінюєте книгу? Ні, книга оцінює вас»

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати вступну статтю підручника, уміти пояснювати поняття «художній образ», «традиційний образ», «вічний образ», наводити приклади; підготувати повідомлення, презентації^{(*)1}.

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Займи позицію»

▼ Вивчення художніх творів має посідати в житті людини одне з чільних місць.

Методична порада. Учні виявляють свою позицію, підносячи руки або займаючи місце біля плаката чи напису на дошці; думка обґрунтовується за бажанням.

¹ Зірочкою (*) тут і далі позначатимуться завдання підвищеної складності.